

Anonim Şirketler Hukukunda Kaçış Klozuna İlişkin Bazı Sorunların Değerlendirilmesi^(*)

Evaluation of Some Problems Related to the Escape Clause in Joint Stock Companies Law

Bahaeddin BERBER

Avukat

Konya Barosu

Anahtar Kelimeler

*Pay,
Pay Senedi,
Devir,
Kaçış Klozu,
Esas Sözleşmesel
Sınırlandırma.*

Öz

Anonim şirketlerde, kural olarak, pay sahibinin payını serbestçe devredebilmesi ilkesi geçerlidir. Bu ilkenin varlığının birden fazla sebebi bulunmaktadır. Anonim şirketlerde, çıkma ve çıkarılmanın olmaması ve pay sahiplerinin kişiliklerinin önem taşımaması bu ilkenin temel gerekçeleridir. Ülke içindeki küçük birikimleri yatırıma dönüştürme amacına hizmet etmesi düşünülen anonim şirketlerin bu amacını yerine getirebilmesi için de yatırımcının istediği zaman payını kolayca nakde çevirebilmesi gerekmektedir. Aksi hâlde anonim şirket pay sahibi olmak, güvenli ve işlevsel bir yatırım aracı olmaktan çıkacaktır. Ancak bu ilke nama yazılı olan pay ve pay senetleri açısından kanun koyucu tarafından sınırlandırılmıştır. Doktrinde bu sınırlandırmalara “bağlam” denilmekte olup sınırlamalar, kanuni bağlam ve esas sözleşmesel bağlam olarak ikiye ayrılmaktadır. Kanun koyucu, “Esas Sözleşmeyle Sınırlama” yan başlığı altında Türk Ticaret Kanunu m. 492 vd. borsaya kote olmayan nama yazılı pay ve pay senetlerinin devrinin sınırlandırılmasını düzenlemiştir. Bu sınırlamalardan ilki, esas sözleşmede öngörülen önemli sebebin ileri sürülmesidir. İkinci sınırlandırma, kaçış klozuna başvurulmasıdır. Üçüncüsü ise pay ve pay senetlerinin, kendi ad ve hesabına alındığının beyan edilmemesi sebebiyle pay devrinin sınırlandırılmasıdır. Kaçış klozu, şirketin devredilecek olan nama yazılı payların veya pay senetlerinin gerçek değerini ödemek suretiyle şirketin istemediği yeni pay sahiplerini saf dışı bırakan ve yabancılaşmayı önleyen bir kurumdur. Ancak kaçış klozuna ilişkin maddelerde geçen ifadelerle kanun koyucunun amacı bazen çelişmekte, bazen de amacı anlaşılamayıp yorum yapılması gerekmektedir. Bu sebeple bazı tartışmalar ortaya çıkabilmektedir. Çalışmada bu tartışmalı hususlar gerek kanunun lafzı gerekse kanun koyucunun amacından faydalanılmak suretiyle irdelenmeye çalışılmıştır.

Keywords

*Share,
Share Certificate,
Transfer,
Escape Clause,
Contractual
Limitation.*

Abstract

In joint stock companies, as a rule, the principle of free transfer of shares by the shareholder applies. There are several reasons for the existence of this principle. The main reasons for this principle are that, unlike other commercial companies, in joint stock companies, as a rule, there is no exit and dismissal and the personalities of the shareholders are not important. On the other hand, in order for joint stock companies, which are intended to serve the purpose of transforming small savings into investments within the country, to fulfill this purpose, the investor should be able to easily convert his/her shares into cash at any time. Otherwise, holding shares in joint stock companies will cease to be a safe and functional investment instrument. However, this principle is limited by the legislator in terms of registered shares and share certificates. In the doctrine, these limitations are referred to as “bindings” and these limitations are divided into two as statutory bindings and articles of association bindings. The legislator has regulated the restriction of the transfer of unlisted registered shares and share certificates under the sub-heading “Restriction by Articles of Association” in Articles 492 et seq. of the Turkish Commercial Code. Under this sub-heading, the legislator has regulated that the joint stock company may refrain from approving the

^(*) Araştırma Makalesi.
Hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 13.11.2023, Kabul Tarihi: 18.01.2024.

transfer due to the failure of the transferee to declare that it has acquired the shares and share certificates on its own behalf and account, by claiming the important reason in the articles of association, and through an escape clause. The escape clause is an institution that prevents alienation and eliminates new shareholders that the company does not want by paying the real value of the registered shares or share certificates to be transferred. However, the expressions in the articles regarding the escape clause sometimes contradict the intention of the legislator, and sometimes the intention of the legislator is not understood and interpretation is required. For this reason, some controversies may arise. In this study, these controversial issues are tried to be analyzed by utilizing both the wording of the law and the purpose of the legislator.

GİRİŞ

Anonim şirketler hukukunda, payın serbestçe devredilebilmesi ilkesi geçerlidir. Ancak kanun koyucu, bu serbestiye bazı sınırlandırmalar getirmiştir. Bu sınırlandırmalardan birisi de kaçış klotudur. Anonim şirket, kaçış klotuna başvurduğu takdirde, payın gerçek değerini ödemek suretiyle devre engel olabilmektedir. Basit gibi görünse de kaçış klotuna ilişkin hükümler, bazı sorun ve tartışmaları barındırmaktadır.

Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, genel olarak nama yazılı pay ve pay senetlerinin devrinin sınırlandırılması üzerinde durulacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise ilk olarak kaçış klotuna ilişkin genel bilgiler verilecektir. Devamında kaçış klotuna ilişkin sorunlar, doktrindeki görüşler ve ulaşılabilen yargı kararları da göz önüne alınmak suretiyle değerlendirilecektir. Çalışmada sırasıyla; kaçış klotunun hukuki niteliği, kaçış klotunun esas sözleşmede yer almasının gerekip gerekmediği, kanuni edinim hâllerinin sınırlı sayıda olup olmadığı, kimlerin gerçek değer tespiti davasını açabileceği ve pay sahibinin satın alma önerisine karşı ret hakkının olup olmadığı hususları ele alınacaktır.

I. GENEL OLARAK NAMA YAZILI PAY/PAY SENETLERİNİN DEVRİNİN SINIRLANDIRILMASI

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu¹ (TTK) m. 490/2’de anonim şirkete ait nama yazılı pay senetlerinin² devrinin, ciro ve zilyetliğin devri ile olacağını düzenlemiştir³. Ancak anonim şirkete karşı hüküm ifade edebilmesi için devrin pay defterine kaydedilmiş olması gerekmektedir (TTK m. 499/4). TTK m. 490/1’de kanun veya esas sözleşme ile sınırlandırılmadığı takdirde nama yazılı payların⁴ devrinin serbest olduğu belirtilmek suretiyle payın serbestçe devredilebilirliği ilkesi benimsenmiştir. Payın serbestçe devredilebilirliği ilkesi, pay sahibinin, anonim şirkete olan payını⁵ başka bir kişinin,

¹ 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmî Gazete.

² Kanunen emre yazılı kıymetli evrak niteliğinde oldukları yönünde bkz. BAHTİYAR, Mehmet: *Ortaklıklar Hukuku*, 13. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 328; ŞENER, Oruç Hami: *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 616-617; PULAŞLI, Hasan: *Şirketler Hukuku Şerhi Cilt II*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, N. 25; BİLGİLİ, Fatih / DEMİRKAPI, Ertan: *Şirketler Hukuku*, 9. Baskı, Dora Yayınları, Bursa, 2013, s. 547; BAKIR, İpek Nur: *Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu Uyarınca Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Esas Sözleşme ile Sınırlandırılması*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 69; KİRKİT, Ecem: “Anonim Şirketlerde Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Hakkının Kurulması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2022, Cilt 71, Sayı 4, s. 1485.

³ Bedeli tamamen ödenmiş çıplak nama yazılı paylar açısından ciro ve zilyetliği devri mümkün olmadığı için devir alacağın temlik ile yapılacaktır (BAHTİYAR, s. 326; ŞENER, s. 615; PULAŞLI, N. 50; UZEL, Necdet: *Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 36; SEVİ, Ali Murat: *Anonim Ortaklıkta Payın Devri*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 344; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, s. 546; NARBAY, Şafak: “6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Ortaklıkta Pay ve Pay Senetlerinin Devri”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2012, Cilt 16, Sayı 3-4, s. 208; ATA, Özlem: “Borsaya Kote Edilmiş Nama Yazılı Payların Devri”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, Cilt 16, Sayı 2, s. 3).

⁴ Çalışmada özel olarak belirtilmediği sürece pay ifadesi ile hem çıplak hem de senede bağlanmış nama yazılı paylar ifade edilmektedir.

⁵ Hem çıplak hem de senede bağlı paylar açısından payın serbestçe devredilebilirliği ilkesi geçerlidir (UÇAR, Sercan: *Anonim Şirket Paylarının Devrinde Önalım ve Öncelik Hakları*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 34; BAKIR, s. 28; DEYNEKLİ, Hande Gizem: *Anonim Ortaklıklarda Pay Devrine İlişkin Kanuni Sınırlamalar*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, s. 32; ÇALIK, Zeynep: *Anonim Şirketlerin TTK m. 493 Uyarınca Satın Alma Önerisinde Bulunma Hakkı (Kaçış Klotu)*, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2020, s. 26; TAŞDELEN, Nihat: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Anonim Ortaklık Pay Devrine Getirdiği Sınırlamalar”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2014, Cilt 16, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan Özel Sayısı, s. 3351). “Payın devredilebilirliği ilkesi uyarınca, çıplak payın

kurumun veya organın onayı olmaksızın devredilebilmesini ifade etmektedir⁶. Bu ilke vasıtasıyla pay sahibi; payı devredeceği zamana, devredeceği kişiye⁷ ve devir karşılığındaki alacağı ivaza da serbestçe karar verebilmektedir⁸.

Anonim şirketlerde, pay sahibinin kişiliğinin önemli olmaması -anonim olması- payın serbestçe devredilebilirliği ilkesinin varlık sebeplerinden birisidir⁹. Bu ilkenin varlığının diğer bir sebebi ise anonim şirketlerde, kural olarak çıkma veya çıkarılmanın bulunmaması sebebiyle oluşan dezavantajın ortadan kaldırılmak istenmesidir¹⁰. Ayrıca bu ilke, kişilerin güvenli şekilde yatırım yapmak amacıyla anonim şirkette pay sahibi olmalarını da sağlamaktadır¹¹.

Anonim şirketlerde, nama yazılı payların devrindeki serbestlik sınırsız değildir. TTK m. 490/1'de payın serbestçe devredilebilirliği ilkesine, kanun ve esas sözleşme ile istisna getirilebileceği düzenlenmiştir. Kanun koyucu, sermaye koyma borcunun ödenmemesi, payların tek bir kişinin, rakiplerin veya yabancı kişilerin eline geçmesi gibi hâllere karşı anonim şirketi, pay sahiplerini, alacaklıları ve kamuyu korumak amacıyla payın serbestçe devredilebilirliği ilkesini sınırlandırmıştır¹². Payın serbestçe devredilebilirliği ilkesinin, kanuni sınırlandırma ve esas sözleşmesel sınırlandırma olmak üzere, iki tane istisnası bulunmaktadır.

Payın serbestçe devredilebilirliği ilkesine ilişkin kanuni sınırlandırma (kanuni bağlam) TTK m. 491'de düzenlenmiştir. Bedelleri tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar¹³, hukuki işlemle (iradi devir) devre konu olduğu takdirde anonim şirket¹⁴, devralanın ödeme yeterliliğinden şüpheli ise ve şirkete istenen teminat verilmemişse, devre onay vermektan imtina edebilecektir. İşte bu şekilde devre onay vermektan imtina edilmesi kanuni devir sınırlamasıdır. Payın, miras veya cebri icra gibi TTK m. 491/1'de sayılan kanuni geçiş hâllerinden birisi ile kazanılması durumunda, kanuni sınırlandırma uygulanmayacaktır. TTK m. 491'deki kanuni sınırlandırma, sermayenin korunması ilkesinin bir tezahürüdür¹⁵. TTK m. 490/1'deki kanun ifadesinden sadece Türk Ticaret Kanunu anlaşılmalı, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun¹⁶ m. 7, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu¹⁷ m. 9/2, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu¹⁸ m. 18 ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu¹⁹ m. 44/3 gibi kanuni sınırlandırmalar da bu kapsamda kabul edilmelidir²⁰.

da senede bağlanmış paylar gibi serbestçe devredilebileceği hususunda görüş birliği mevcuttur. Ancak payın serbestçe devredilebilirliğine getirilen kanuni ve iradi sınırlamalar kuşkusuz çıplak pay için de geçerlidir.” Yargıtay, 11. HD, T. 03.11.2014, E. 2014/6567 K. 2014/16638 (<https://www.lexpera.com.tr>, ET: 12.11.2023).

⁶ BAHTİYAR, s. 281-282; SEVİ, s. 55; DEYNEKLİ, s. 30; ÇALIK, s. 26; UÇAR, s. 34; BAKIR, s. 28.

⁷ BAHTİYAR, s. 282; DEYNEKLİ, s. 32.

⁸ BOZKURT, Tamer: *Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam)*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016 (Bağlam), s. 5; CENKÇİ, Esra: “TTK m. 493/1 Bağlamında Güncel Bir Sorun: Kaçış Klozunun Uygulanmasında Esas Sözleşmesel Dayanak”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2020, Cilt 36, Sayı 2, s. 86; İNCESU, Elif Bilge: “Anonim Şirketlerde Payın Devri ve Bağlamı”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 2019, Cilt 93, Sayı 6, s. 124-125.

⁹ BAHTİYAR, s. 283; ATA, s. 1-2; DEYNEKLİ, s. 31; KARASU, Rauf: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Nama Yazılı Payların Devrinin Sınırlandırılması”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2008, Cilt 12, Sayı 1, s. 129.

¹⁰ KARASU, s. 129; BAHTİYAR, s. 283; BOZKURT, *Bağlam*, s. 6-7; DEYNEKLİ, s. 31; ÇALIK, s. 27; UZEL, s. 31-32; BAKIR, s. 28; AKSOY, Sema: *Anonim Şirketlerde Pay ve Payın Devri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018, s. 43; TENGİZ, Nazlı: “Anonim Ortaklıkta Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam)”, *Legal Hukuk Dergisi*, 2018, Cilt 16, Sayı 185, s. 2385; YÜKSEL, Sinan H.: “Borsaya Kote Edilmemiş Bağlı Nama Yazılı Payların Devrinde Şirketin Alım Önerisinde Bulunarak Onay İstemini Reddetme Hakkı (Kaçış Klozu)”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, Sayı 2, s. 159.

¹¹ ÇALIK, s. 28; UÇAR, s. 35; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, s. 473.

¹² BAHTİYAR, s. 283; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, s. 550; UZEL, s. 93; DEYNEKLİ, s. 33. Pay devrinin sınırlandırılmasındaki amaçlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. BAKIR, s. 83-90. Pay devrinin sınırlandırılmaması hâlinde karşılaşılabilecek olumsuz örnekler için bkz. POROY, Reha / TEKİNALP, Ünal / ÇAMOĞLU, Ersin: *Ortaklıklar Hukuku II*, 14. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, N. 1145.

¹³ TTK m. 486/2 gereği hamiline yazılı pay senetlerinin sermaye borcu tamamen ödenmeden basılması mümkün değildir.

¹⁴ Şirket ile kastedilen yönetim kuruludur. Ancak esas sözleşme ile bu yetkinin genel kurula verilmesi de mümkündür (YÜKSEL, s. 191-192; BAKIR, s. 120-121).

¹⁵ BİLGİLİ / DEMİRKAPI, s. 548; KARASU, s. 131; ŞENER, s. 621.

¹⁶ 13.12.1994 tarihli ve 22140 sayılı Resmî Gazete.

¹⁷ 14.06.2007 tarihli ve 26552 sayılı Resmî Gazete.

¹⁸ 01.11.2005 tarihli ve 25983 sayılı Resmî Gazete.

Payın serbestçe devredilebilirliği ilkesine ilişkin esas sözleşmesel sınırlandırmanın nasıl olması gerektiği yönündeki düzenlemeler TTK m. 492 ve devamında yapılmıştır. Kanun koyucu, borsaya kote edilen ve edilmeyen nama yazılı paylar açısından farklı düzenlemeler getirmiştir. TTK m. 492/1’de borsaya kote edilmemiş olan nama yazılı payların, anonim şirketin onayı ile devredilebileceği yönünde esas sözleşmede düzenleme yapılabileceği belirtilmiştir. Ayrıca intifa hakkının kurulması açısından da bu sınırlamaların geçerli olduğu düzenlenmiştir (TTK m. 492/2). Hükmün lafzından anlaşıldığı üzere, esas sözleşmede ayrıca intifa hakkının kurulması için de bu sınırlamaların geçerli olduğunun belirtilmesi gerekmemektedir. Anonim şirket, esas sözleşmedeki önemli sebebi ileri sürerek, devre ilişkin onay istemini reddedebilecektir (TTK m. 493/1). Ancak esas sözleşmede öngörülen önemli sebebin, şirketin işletme konusu veya işletmenin ekonomik bağımsızlığı yönünden onayın reddini haklı göstermesi gerekmektedir (TTK m. 493/2).

Borsaya kote edilen nama yazılı paylarda ise iradi devir ile payı devralan kişi açısından sermayeyi esas alan ve yüzde ile ifade edilen bir iktisap üst sınırı öngörülebilir (TTK m. 495/1). Eğer borsaya kote edilmiş olan nama yazılı paylar; miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cibrî icra yoluyla iktisap edildiği takdirde yüzdesel iktisap üst sınırı pay sahibine karşı ileri sürülemeyecektir (TTK m. 495/3). Türk Ticaret Kanunu düzenlemesi böyle olmakla birlikte, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu²¹ m. 137/3²² de borsaya kote olan paylar açısından özel bir düzenleme getirmektedir. Düzenlemeye göre anonim şirket, borsadan satın alınan payları, pay defterine kaydetmekten kaçınmayacaktır. TTK m. 495 ve SPK m. 137/3 hükümlerinin birbirleri ile çeliştiği açıktır. Bu durumda, hangi hükmün uygulanması gerektiği sorunu ortaya çıkmaktadır. İki hükmün de özel hüküm niteliği taşıması sebebiyle “*lex specialis*” ilkesinin uygulanması mümkün değildir. Ancak SPK’nın yürürlük tarihi, TTK’nın yürürlük tarihinden daha sonradır. Bu hâlde “*lex posterior*” ilkesi gereğince SPK m. 137/3, TTK m. 495’i ortadan kaldırmaktadır. Kanun koyucunun da amacının bu olduğu SPK m. 137/3’ten anlaşılmaktadır. Zira hükümde, TTK m. 493 ve 494’ten açıkça bahsedilmesine rağmen TTK m. 495’ten bahsedilmemiştir. Bu hâlde kanun koyucunun amacının, SPK m. 137/3 ile TTK m. 495’i ilga etmek olduğu sonucuna ulaşılmalıdır. Keza TTK m. 495 hükmünün uygulanması fiilen mümkün değildir²³. Zira Borsa İstanbul A.Ş. Kotasyon Yönergesi m. 8/1-ç’ye göre, borsaya kote olan payların devrini ve tedavülünü kısıtlayan hükümler, anonim şirket esas sözleşmesinde yer alamaz. Yani TTK m. 495 hükmüne göre pay devrini sınırlandıran bir anonim şirketin payları, borsaya kote edilemez.

Hem borsaya kote edilmiş hem de kote edilmemiş nama yazılı paylar açısından devralan, payları, kendi ad ve hesabına aldığını açıkça beyan etmezse şirket, payların pay defterine kaydını reddedebilir (TTK m. 493/2, 495/2).

Çalışmanın ana konusunu oluşturan kaçış klozuna ilişkin açıklamalarımız aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

II. KAÇIŞ KLOZU

Anonim şirketin, borsaya kote edilmemiş olan nama yazılı paylarının, gerçek değerini ödemeyi önererek, payların iradi veya kanuni geçişini önlemesine “*kaçış klozu*” denilmektedir. Anonim şirketin, payın gerçek değerini ödemeyi önererek devre engel olmasına, ekseriyetle kaçış klozu denilmekle

¹⁹ 30.12.2012 tarihli ve 28513 sayılı Resmî Gazete.

²⁰ UZEL, s. 32, dn. 17; BAKIR, s. 29. TTK dışındaki bu tür sınırlandırmalar hakkında ayrıntılı bilgi ve bunların “*kurumsal bağlam*” olduğu yönündeki görüş için bkz. BOZKURT, Tamer: “Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Resmî Bir Makamın İznine Bağlanması ve Bu İzinin Hukuki Niteliği Sorunu”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017, Cilt 16, Prof. Dr. iur. Merih Kemal OMAĞ’a Armağan Cilt 1, s. 421-452.

²¹ 30.12.2012 tarihli ve 28513 sayılı Resmî Gazete.

²² SPK m. 137/3: “*Halka açık ortaklıkların borsada gerçekleştirilen işlemler neticesinde satın alınan paylarının pay defterine kaydedilmemesinden imtina edilemez. Bu ortaklıkların borsada işlem görmeyen payları için ise 6102 sayılı Kanununun 493 üncü ve 494 üncü maddeleri uygulanır.*”

²³ TTK m. 495’in uygulama alanının kalmadığı yönünde bkz. BAKIR, s. 157-158. Payın borsa dışı yollarla iktisabı hâlinde TTK m. 495’in uygulanabileceği yönünde bkz. BOZKURT, *Bağlam*, s. 234.

birlikte²⁴ kanun metninde bu ifade tercih edilmemiştir. Nitekim doktrinde de kaçış klozu ifadesi yerine “Şirketin Alım Önerisinde Bulunarak Onay İstemini Reddetme Hakkı”²⁵, “Satın Alma Önerisinde Bulunma Hakkı”²⁶, “kaçınma klozu”²⁷ ve “kurtuluş klozu” gibi kullanımlar da bulunmaktadır. Yabancı Hukukta ise “escape clause” ifadesi kullanılmaktadır²⁸.

Anonim şirket, kaçış klozuna başvurmak suretiyle devre onay vermeyi reddedebilir. Kanun koyucu bu vesileyle anonim şirkete, önemli sebebi ileri sürmeksizin uygun görmediği devirlerden kurtulabilme imkânı tanımıştır²⁹. Kaçış klozu, iradi devirler açısından TTK m. 493/1’de, kanuni devir hâlleri açısından ise TTK m. 493/4’te düzenlenmiştir. Anonim şirketin; iradi devirlerde, kendisi, diğer pay sahipleri ya da üçüncü kişiler hesabına payları almayı önerebilmektedir. Ancak kanuni devir hâllerinde şirket sadece kendi adına payları almayı önerebilmektedir.

A. Kaçış Klozunun Düzenlenme Sebebi

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu³⁰ m. 418/2’de anonim şirketin, pay devrini esas sözleşme ile sınırlandırdığı takdirde, herhangi bir sebep göstermeksizin pay devrine onay vermekten imtina edebileceği düzenlenmekte idi. Ancak 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ile esas sözleşmede öngörülen önemli sebep ile pay devrinin sınırlandırılabilmesi düzenlenmiştir. Ancak esas sözleşmede öngörülecek olan önemli sebebin, işletme konusu veya işletmenin ekonomik bağımsızlığı yönünden devre onay vermemeyi haklı gösterecek nitelikte olması gerekmektedir (TTK m. 493/2)³¹.

Önemli sebep kavramı ile esas sözleşmesel bağlamın keyfi olarak kullanılmasının önüne geçilmiştir³². Ancak bu sert önemli sebep kriteri, anonim şirketin yabancılaşmasına sebep olabilecektir. Anonim şirketin ihtiyaçlarına uygun önemli sebebi kararlaştıramaması, önemli sebep ihdas edilirken yabancılaşmaya sebep olabilecek bazı hâllerin gözden kaçırılması veya payı devralan kişinin, pay sahibi olmasının o günün şartlarında anonim şirket açısından sakıncalı olması bu duruma örnek olarak verilebilir³³. Kanun koyucu da bu sakıncaları gözeterek, özellikle pay sahiplerinin kişiliklerinin önemli olduğu anonim şirketlerde, yabancılaşmayı önlemek için kaçış klozunu düzenlemiştir³⁴. Kaçış klozu ile önemli sebep kavramının dezavantajları ortadan kaldırılmak istenmiştir³⁵. Kaçış klozu vasıtasıyla eski kanun zamanındaki sistemin devam ettiği düşünülebilir. Ancak anonim şirketin kaçış klozuna başvurabilmesi, gerçek değer üzerinden satın alma önerisinde bulunma şartına bağlandığı gözden kaçırılmamalıdır. Bu şart sayesinde taraflar arasındaki menfaat dengesini sağlanmıştır³⁶.

B. Kaçış Klozunun Hukuki Niteliği

Anonim şirketin, devre konu paylar için satın alma önerisinde bulunma hakkının (kaçış klozu) hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde kaçış klozunun, kanuni önalım hakkı³⁷ veya kanuni

²⁴ TTK m. 493’ün gerekçesinde de kaçış klozu ifadesi yer almaktadır.

²⁵ YÜKSEL, s. 159.

²⁶ UZEL, s. 303.

²⁷ BOZKURT, *Bağlam*, s. 135-136.

²⁸ Terminoloji hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. BOZKURT, *Bağlam*, s. 135-136.

²⁹ TTK m. 493 gerekçesi.

³⁰ 09.07.1956 tarihli ve 9353 sayılı Resmî Gazete.

³¹ Önemli sebep hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. BOZKURT, *Bağlam*, s. 67 vd.

³² YÜKSEL, s. 164; BAKIR, s. 117.

³³ YÜKSEL, s. 164-165; BAKIR, s. 117. Kaçış klozu ile sıkı bağlam sistemine rağmen istenmeyen kişilerinin pay sahibi olmasının önlenmesinin amaçlandığı yönünde bkz. BOZKURT, *Bağlam*, s. 137.

³⁴ TTK m. 493 gerekçesi.

³⁵ YÜKSEL, s. 166.

³⁶ BOZKURT, *Bağlam*, s. 137; YÜKSEL, s. 166; UZEL, s. 75.

³⁷ Alım hakkı olduğu yönünde bkz. NARBAY, s. 224.

alım hakkı³⁸ niteliğinde olduğu belirtilmektedir³⁹. Bu görüşlerden farklı olarak Uçar, şirkete yüklediği hak ve borçlar açısından öncelik hakkına, kullanma zamanı açısından da önalım hakkına benzediği gerekçesiyle kaçış klozunun *sui generis* nitelikte olduğunu ifade etmektedir⁴⁰.

Hem kanuni önalım hakkı hem de kanuni alım hakkı yenilik doğurucu nitelikte⁴¹ olup karşı tarafın kabulü gerekmemektedir⁴². Ancak kaçış klozunda, anonim şirketin önerisi ile paylar şirkete -veya payların hesabına aldığı diğer paydaş ya da üçüncü kişilere- geçmemektedir. Bunun için devreden pay sahibinin öneriyi kabul etmesi gerekmektedir⁴³. Bu sebeple kaçış klozu, önalım veya alım hakkı olarak nitelendirilemez⁴⁴. Kanaatimizce iradi devir hâlinde kaçış klozu, kanuni bir teklifte öncelik hakkı⁴⁵ niteliğindedir. Zira devreden, öncelik hakkı sahibinin teklifini kabul etmek zorunda olmayıp, devirden vazgeçebilmektedir. Devreden, payını devir ile yükümlü olmadığı TTK m. 493/1'deki "önererek" ifadesinden anlaşılmaktadır. Önalım hakkında ise öneri söz konusu değildir. Önalım hakkı sahibinin, hakkını kullanması ile hüküm ve sonuçlar kendiliğinden doğmaktadır. Pay devrine ilişkin sözleşmenin akdedilmesinden önce kullanılması gerektiği⁴⁶ bu sebeple kaçış klozunun teklifte öncelik hakkı olarak nitelendirilemeyeceği yönünde bir itirazda bulunulabilir. Ancak TTK m. 493/5'te şirket onay verdiği takdirde payların mülkiyeti ve paylara bağlı tüm hakların devredende kalacağı düzenlenmiştir. Bu hâlde devreden ile devralan arasındaki pay devir sözleşmesinin askıda geçersiz olduğu söylenebilir⁴⁷. İradi pay devri açısından mevcut durumda geçerli bir devir sözleşmesi bulunmadığı için kaçış klozu, kanuni bir teklifte öncelik hakkı olarak değerlendirilmelidir.

C. Anonim Şirket Açısından Kaçış Klozunun İşleyişi

Anonim şirket tarafından kaçış klozuna başvurulabilmesi için borsaya kote olmayan nama yazılı bir pay söz konusu olmalıdır. Söz konusu payların iradi devri neticesinde pay defterine kayıt için anonim şirkete başvurulduğunda, devre onay vermek istemeyen anonim şirketin önünde iki seçenek bulunmaktadır. Bu seçenekler, önemli sebebi ileri sürmek ve kaçış klozuna başvurmadır. İlk seçenek, esas sözleşmede öngörülen önemli sebebi ileri sürmek suretiyle devre onay vermektir. Payı devralan kişi açısından önemli sebep ileri sürülebilirse, pay devri, anonim şirkete herhangi bir ödeme yükümlülüğü getirmeksizin engellenmiş olmaktadır. Eğer payı devralan kişi açısından önemli sebep ileri sürülebilirse, şirketin ikinci seçenek olan kaçış klozuna başvurusu gerekmektedir. Bu hâlde anonim şirket, payların gerçek değerini ödemeyi önererek devre engel olmaktadır. Anonim şirket, payları kendi hesabına almayı önerebileceği gibi diğer pay sahipleri veya üçüncü kişiler hesabına da bu hakkı kullanabilir⁴⁸.

Türk Ticaret Kanunu m. 493/4'te sayılan kanuni geçiş hâlleri sebebiyle payların mülkiyetini kazanan kişilere karşı, anonim şirket tarafından esas sözleşmede düzenlenen önemli sebepler ileri sürü-

³⁸ Yasal şarta bağlı bir alım hakkı olduğu yönünde bkz. BOZKURT, *Bağlam*, s. 137.

³⁹ Doktrindeki görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ÇALIK, s. 52-55; UÇAR, s. 72-73.

⁴⁰ UÇAR, s. 73-74.

⁴¹ Önalım hakkının kurucu yenilik doğurucu hak niteliğinde olduğu yönünde bkz. DURAL, Mustafa / SARI, Suat: *Türk Özel Hukuku Cilt I*, 11. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 180-181; ÜNLÜTEPE, Mustafa: *Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 260-263. "... kanuni şufa hakkı... meşfu hissenin üçüncü şahsa satılması ve satışa itulardan itibaren bir ay içinde kullanılmış olması gibi muayyen şartlar altında kullanılacak yenilik doğuran kurucu bir haktır..." Yargıtay, İBHGK, T. 20.06.1951, E. 1949/13, K. 1951/5 (<https://www.lexpera.com.tr>, ET: 12.11.2023).

⁴² Kaçış klozunun yenilik doğurucu bir hak olmadığı yönünde bkz. CENKÇİ, s. 99.

⁴³ UÇAR, s. 72-73; CENKÇİ, s. 99.

⁴⁴ UÇAR, s. 72-73; AKIN, Murat Yusuf: *Anonim Ortaklıkta Bağlı Nama Yazılı Hisseler*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 75-76. Önalım hakkı olarak nitelendirilemeyeceği yönünde bkz. ÇALIK, s. 54.

⁴⁵ Teklifte öncelik hakkı hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. UÇAR, s. 63-64.

⁴⁶ UÇAR, s. 73.

⁴⁷ Pay devrine şirket tarafından onay verilinceye kadar askıda hükümsüzlük ve onayın verilmemesi halinde ise hükümsüzlük olduğu yönünde bkz. ÇALIK, s. 151.

⁴⁸ YÜKSEL, s. 188.

lemeyecektir⁴⁹. Bu hâlde anonim şirketin tek imkânı payların gerçek değerini ödemeyi önererek devre engel olmaktır. Ancak burada anonim şirket sadece kendi hesabına bu öneriyi ileri sürebilir. İradi devirde olduğu gibi diğer pay sahipleri veya üçüncü kişiler hesabına öneride bulunamaz⁵⁰.

Anonim şirket, satın alma önerisini, iradi devre veya kanuni geçiş konu olan bütün paylar açısından kullanmak zorundadır⁵¹. Öneri, şarta bağlı olmamalıdır⁵². Öneride, paylar için ödenecek bedel açıkça belirtilmelidir⁵³. Aksi takdirde bir öneriden bahsedilemez. Öneri, iradi verilerde payı devretmek isteyen mevcut pay sahibine, kanuni geçiş hâllerinde ise yeni pay sahibine yapılır⁵⁴. Bu öneri, üç aylık hak düşürücü süre⁵⁵ içerisinde muhatabına ulaşmalıdır⁵⁶. Kanun koyucu, önerinin şekline ilişkin bir düzenleme yapmamıştır. Ancak anonim şirketin, önerisini ispata elverişli bir yol ile yapması lehinedir⁵⁷. Zira önerinin yapıldığı ispat edilemez ve üç aylık süre geçerse, anonim şirketin devre onay verdiği kabul edilmektedir (TTK m. 494/3). Anonim şirketin önerisi üzerine pay sahibinin üç seçeneği bulunmaktadır. Pay sahibi, öneriyi; kabul edilebilir, reddedip gerçek değerini tespiti davasını açılabilir veya reddedip pay sahibi olarak kalmaya devam edebilir.

III. KAÇIŞ KLOZUNA İLİŞKİN BAZI SORUNLU HUSUSLAR

A. Kaçış Klozunun Esas Sözleşmede Yer Alması Gerekip Gerekmediği Sorunu

Anonim şirketin, kaçış klozuna başvurabilmesi için esas sözleşmede nasıl bir hükmün olması gerektiği doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde; kaçış klozuna ilişkin hükmün esas sözleşmede açıkça düzenlenmesi gerektiği, nama yazılı payların şirketin onayı ile devredilebileceği yönünde esas sözleşmede hüküm bulunması gerektiği⁵⁸ veya önemli sebepler esas sözleşmede gösterilmek suretiyle nama yazılı payların devrinin şirketin onayına tabi tutulduğunun belirtilmesi⁵⁹ gerektiği yönünde farklı görüşler bulunmaktadır⁶⁰. Doktrinde kaçış klozunun, TTK'da "*Esas Sözleşmeyle Sınırlama*" başlığı altında olduğu gerekçesiyle kanuni bağlam olarak değerlendirilemeyeceği yönünde görüş belirtilmektedir⁶¹.

Yargıtay tarafından 2015 yılında verilen bir kararda, TTK m. 493 gereği kaçış klozuna başvurulabilmesi için esas sözleşmede hüküm bulunması gerektiği belirtilmiştir⁶². Ancak Yargıtay, 2018 yılında vermiş olduğu bir karar ile bu görüşünden dönmüştür⁶³. İlgili kararda "*Anonim şirket tarafından satın alma önerisinin yapılabilmesi için esas sözleşmede nama yazılı payların devrinin anonim*

⁴⁹ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, N. 1153; BAKIR, s. 148; YÜKSEL, s. 188.

⁵⁰ YÜKSEL, s. 188.

⁵¹ AKIN, s. 81-82; UZEL, s. 312-313; YÜKSEL, s. 193.

⁵² UZEL, s. 315-318; YÜKSEL, s. 193.

⁵³ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, N. 1152a. Aksi yönde bkz. YÜKSEL, s. 194; UZEL, s. 313; AKIN, s. 81.

⁵⁴ YÜKSEL, s. 198.

⁵⁵ Esas sözleşme ile bu sürenin kısaltılmasının mümkün olduğu yönünde bkz. YÜKSEL, s. 199.

⁵⁶ UZEL, s. 314; YÜKSEL, s. 198-199.

⁵⁷ YÜKSEL, s. 198.

⁵⁸ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, N. 1152a; ŞENER, s. 624; BOZKURT, *Bağlam*, s. 143; BİLGİLİ / DEMİRKAPI, s. 551; CENKÇİ, s. 103-104. Yazar kaçış klozuna başvurulabilmesi için esas sözleşmede önemli sebebin düzenlenmiş olmasının gerekmediğini açıkça belirtmektedir.

⁵⁹ AKIN, s. 77-78; SEVİ, s. 295; YÜKSEL, s. 166-167.

⁶⁰ Görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. CENKÇİ, s. 93-94.

⁶¹ CENKÇİ, s. 98.

⁶² "6102 sayılı TTK'nın "borsaya kota edilmemiş nama yazılı paylar" başlıklı 493/1. Maddesinde şirketin, esas sözleşmede öngörülmüş önemli bir sebebi ileri sürerek veya devredene, paylarını, başvurma anındaki gerçek değeriyle, kendi veya diğer pay sahipleri ya da üçüncü kişiler hesabına almayı önererek, onay istemini reddedebileceği düzenlenmiştir. Bu maddeyle anonim şirkete, devre konu olan pay senetlerini gerçek değer üzerinden devralma önerisinde bulunabilme olanağı tanınması, şirkete haklı sebepler yanında sağlanmış, uygun görmediği devirlerden kurtulabilme olanağıdır. Bu suretle şirketin yabancılaşması veya niteliklerini kaybetmesinin önlenmesi amaçlanmıştır. Şirketin bu olanağı kullanabilmesi için ana sözleşmede hüküm bulunmasına gerek yoktur." Yargıtay, 11. HD, T. 18.02.2015, E. 2014/17122, K. 2015/2152 (<https://www.lexpera.com.tr>, ET: 12.11.2023).

⁶³ Yargıtay, 11. HD, T. 05.04.2018, E. 2016/8960, K. 2018/2472 (<https://www.lexpera.com.tr>, ET: 12.11.2023).

şirketin onayına bağlı olduğuna dair bir hüküm bulunmalıdır.” denilmek suretiyle esas sözleşmede önemli sebeplere yer verilmesi aranmamakla birlikte, pay devrinin şirketin onayına tabi tutulmuş olması kaçış klozuna başvurulabilmesi için yeterli görülmüştür.

Türk Ticaret Kanunu m. 493/1’e bakıldığı takdirde, sadece önemli sebeplerin esas sözleşmede düzenlenmesi gerektiği kaçış klozuna ilişkin bir düzenlemeye gerek olmadığı kanaatine ulaşılabılır. Lafzi yorum açısından bu düşünce doğru olarak kabul edilebilir. Ancak kaçış klozuna ilişkin hüküm TTK’da “*Esas Sözleşmeyle Sınırlama*” başlığı altında düzenlenmiştir. TTK m. 1534 gereği kenar başlıkların metne dâhil olduğu da düşünüldüğünde, kanun koyucunun, kaçış klozuna başvurulabilmesi için esas sözleşmede düzenleme yapılmış olmasını aradığı sonucuna ulaşılabılır⁶⁴. Payın serbestçe devredilebilirliği ilkesinin geçerli olduğu anonim şirketler açısından bu yorum daha isabetli olacaktır. Esas sözleşmede nasıl bir düzenlemenin bulunması gerektiği de doktrinde tartışma konusudur. Esas sözleşmede, açıkça anonim şirketin devre konu paylarının, gerçek değerini ödemek suretiyle devre engel olabileceğinin düzenlenmesi gerekmemektedir. Esas sözleşmede, önemli sebeplerin düzenlenmesi veya nama yazılı payların devrinin şirketin onayına tabi olduğunun belirtilmesi kanaatimizce yeterlidir. Zira her iki durumda da anonim şirketin, devre engel olabileceği anlaşılmaktadır. Ancak kanun koyucunun, TTK m. 493/1 hükmünü bu durumu daha iyi ifade edecek şekilde yeniden düzenlemesi gerektiği kanaatindeyiz.

B. Kanuni Edinim Hâllerinin Sınırlı Sayıda Olup Olmadığı Sorunu

Anonim şirketin paylarına, “*miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra*” vasıtasıyla sahip olunması hâlinde, anonim şirket, esas sözleşmedeki önemli sebepleri ileri sürerek pay sahipliği sıfatının kazanılmasına engel olamaz⁶⁵. Bu durumda anonim şirket, payların gerçek değerini ödeyerek bu kişilerin pay sahibi olmalarını ileriye etkili⁶⁶ olacak şekilde engelleyebilmektedir. Bu imkân TTK m. 493/4’te düzenlenmiştir. Ancak TTK m. 493/1’den farklı olarak, hükümde sayılan kanuni geçiş hâllerinde, anonim şirket payları sadece kendi adına alabilecektir⁶⁷.

Türk Ticaret Kanunu m. 493/4’te sayılan hâllerin sınırlı sayıda olup olmadığı hususunda doktrinde fikir birliği bulunmamaktadır. Ancak hâkim görüş, hükümde sayılan hâllerin sınırlı sayıda olmadığı yönündedir⁶⁸. Akın, kanunda sayılan hâllerin hepsinde külli halefiyetin olduğunu, bu sebeple birleşme ve bölünme gibi hâllerde de bu hükmün uygulanabileceğini ve tek istisnanın TMK m. 2’ye aykırılık olduğunu ifade etmektedir⁶⁹. Gerekçede de hükümde sayılan hâllerin sınırlı sayıda olmadığı belirtilmiştir. Ancak doktrinde, hükümde sayılan hâllerin sınırlı sayıda olduğu yönünde bir görüş de bulunmaktadır⁷⁰. Bu görüşteki yazarlar, hükme “*gibi*” veya sayılan hâllerin sınırlı olmadığını ifade edecek şekilde bir değişiklik yapılması gerektiğini belirtmektedirler⁷¹.

Öncelikle kanundaki hüküm ile gerekçenin birbiri ile çeliştiğini ifade etmek gerekir. Gerekçeden, satın alma teklifinde bulunulabilecek kanuni geçiş hâllerinin, madde metninde belirtilenlerle sınırlı olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak hükmün lafzına bakıldığı takdirde, sadece sayılan kanuni geçiş hâllerinde şirketin satın alma teklifi yapabileceği gibi bir sonuca ulaşılmaktadır. Lafzi yoruma göre, diğer

⁶⁴ Kanuni geçiş hâllerinde, kaçış klozuna başvurulabilmesi için esas sözleşmede hüküm bulunması gerekmediği yönünde bkz. POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, N. 1153.

⁶⁵ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, N. 1153.

⁶⁶ İleriye etkili olarak ifadesini kullanmamızın sebebi TTK m. 494/2 gereği kanuni geçiş hâllerinde payın mülkiyetinin zaten ilgiliye geçmiş olmasıdır.

⁶⁷ TTK m. 493/1’de şirket payları, kendi veya diğer pay sahipleri ya da üçüncü kişiler hesabına almayı önerebilmektedir.

⁶⁸ POROY / TEKİNALP / ÇAMOĞLU, N. 1153; BOZKURT, *Bağlam*, s. 229; AKIN, s. 122; UZEL, s. 169; YÜKSEL, s. 183.

⁶⁹ AKIN, s. 122.

⁷⁰ KARASU, s. 133; YILDIZ, Şükrü: “Bağlı Nama Yazılı Payların TTK m. 418 f. 4’de Yazılı Sebeplerle Kazanılmasında Yönetim Kurulu Üyeleri ile Pay Sahiplerine Tanınan Gerçek Değerden Satın Alma Hakkı”, *Makalelerim*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 620-621.

⁷¹ KARASU, s. 133; YILDIZ, s. 621.

kanuni geçiş hâllerinde şirket önemli sebebi ileri süremeyeceği gibi satın alma teklifinde de bulunamayacaktır. Ancak kanun koyucunun amacı ile hükümde kullandığı ifadeler birbiri ile uyuşmamaktadır. Bu sebeple, kanun hükmünde sayılan hâllerin, sınırlı sayıda olmadığını ifade edecek şekilde değişiklik yapılması gerektiği, aksi hâlde hükümde sayılmayan hâllerde kaçış klozuna başvurulamayacağı kanaatindeyiz. Zira anonim şirketlerde, payın serbestçe devredilebilir olması kuraldır. Payın devrinin sınırlandırılması ise istisnadır. İstisnalar dar yorumlanır ilkesi gereğince, kanunda belirtilmeyen bir hâl sebebiyle devir serbestisi sınırlandırılmaz. Keza Anayasa Mahkemesi de mülkiyet hakkının sınırlandırılmasına yönelik kanuni düzenlemelerin, belirli ve öngörülebilir olması gerektiğini kararlarında açıkça belirtmektedir⁷². Bu kararlar da görüşümüzü destekler niteliktedir.

C. Kimlerin Gerçek Değerin Tespiti Davasını Açabileceği Sorunu

Kanun koyucu, TTK m. 493/5⁷³ hükmü ile tespit davası açma hakkını, devralana vermiştir. Dava hakkının sadece devralana verilmiş olması, İsviçre kanun koyucusunun, kanuni devir hâllerini esas alan hatalı düzenlemesinden kaynaklanmaktadır⁷⁴. Zira şirketin onay vermediği iradi devirler açısından devralan söz konusu değildir⁷⁵. Doktrinde anonim şirketin de tespit davası açma hakkının var olduğu yönünde bir görüş bulunmaktadır⁷⁶.

1. Değerlendirmelerimiz

Kanun koyucu, “devralan” yerine “ilgili pay sahibi” ifadesini kullanılmış olsaydı kanaatimizce daha yerinde olurdu. Zira iradi devirde, devir gerçekleşmediği için devralan yoktur⁷⁷. Bu sebeple paylarını devretmek isteyen pay sahibi, tespit davasını açabilmelidir. Kanuni geçiş hâlleri açısından da şirket tarafından onay verilirse de payın mülkiyeti TTK m. 494/2⁷⁸ gereği ilgili kişilere geçmekte ancak bazı yönetsel haklar geçmemektedir. Bu sebeple bu kişiler de pay sahibi sıfatını kazanmaktadır. Her iki durumu da kapsayacak şekilde “ilgili pay sahibi” ifadesinin kullanılması daha yerinde olurdu. Hükmün amacına uygun olarak, şirket kaçış klozuna başvurduğu takdirde, iradi devirlerde payını devredemeyen pay sahibinin, tespit davasını açabileceği kabul edilmelidir⁷⁹. Gerek kanun hükümlerinde gerek gerekçede anonim şirketin tespit davası açma hakkının bulunduğu yönünde bir ifadenin yer almaması sebebiyle anonim şirketin tespit davası açma hakkının bulunmadığı kanaatindeyiz. Keza anonim şirkete böyle bir hak tanımanın da anlamı yoktur. Zira anonim şirket, payının gerçek değerini herkesten daha iyi bilecek durumdadır. Bu sebeple mahkemeden bunu istemesinde hukuki yararı yoktur. Ayrıca şirketin payların gerçek değerinden daha fazlasını önerdiği takdirde bu önerisi ile bağlı olması gerektiği kanaatindeyiz. Zira basiretli bir tacir olan anonim şirket, düşüncesizliğinden veya deneyimsizliğinden dolayı gerçek değeri yanlış tespit ettiğini ileri süremeyecektir⁸⁰. Şirket, payın gerçek değerinden daha fazla olan önerisi ile bağlı olmakla birlikte, uğranılan zarardan dolayı yönetim kurulu, hukuken anonim şirkete karşı sorumlu olacaktır.

⁷² “...mülkiyet hakkını ve hak arama özgürlüğünü sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.” AYM, T. 16.12.2021, E. 2021/52, K. 2021/97 (<https://www.lexpera.com.tr>, ET: 12.11.2023).

⁷³ TTK m. 493/5: “Devralan, paylarının gerçek değerinin belirlenmesini, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden isteyebilir.”

⁷⁴ AKIN, s. 99; YÜKSEL, s. 198. Bu hatanın Türk kanun koyucusu tarafından devam ettirilen bir özensizlik olduğu yönünde bkz. BOZKURT, *Bağlam*, s. 185.

⁷⁵ AKIN, s. 100; ÇALIK, s. 120.

⁷⁶ BOZKURT, *Bağlam*, s. 185; AKIN, s. 100; ÇALIK, s. 120; KENDİGELEN, Abuzer: *Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*, 3. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 403.

⁷⁷ TTK m. 494/1: “Devir için gerekli olan onay verilmediği sürece, payların mülkiyeti ve paylara bağlı tüm haklar devredende kalır.”

⁷⁸ TTK m. 494/2: “Payların miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra gereği iktisap edilmeleri hâlinde, bunların mülkiyeti ve bunlardan kaynaklanan malvarlığına ilişkin haklar derhâl; genel kurula katılma haklarıyla oy hakları ise ancak şirketin onayı ile birlikte devralana geçer.”

⁷⁹ ÇALIK, s. 120; AKIN, s. 100. Devralan ifadesi ile payın maliki olan kişinin ifade edildiği yönünde bkz. YÜKSEL, s. 198.

⁸⁰ ARKAN, Sabih: *Ticari İşletme Hukuku*, 24. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2018, s. 152-153.

2. Uygulama

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, TTK m. 493/5'in münhasıran devralanlara tanınmış bir hakkın varlığına işaret eden bir şekilde yorumlanmasının isabetli olmadığını, iradi devirlerde, pay sahibine dava hakkı tanınmadığı takdirde, pay sahibinin, öneriyi kabul etme ya da devirden vazgeçme olmak üzere iki seçeneğinin kalacağı ve bu yorumun menfaatler dengesine, devrin sınırlandırılmasına ilişkin olarak kanunun bütününe yansıyan eşit işlem ilkesine, hakkın kötüye kullanılmaması ve hakkaniyet ilkelerine de ters düşeceğini belirterek devredenin, dava hakkının bulunduğu karar vermiştir⁸¹. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 43. Hukuk Dairesi de iradi devirde, devreden pay sahibinin, gerçek değer tespiti davasını açabileceğini belirterek aksi yöndeki yerel mahkeme kararını kaldırmıştır⁸².

Bakırköy 4. Asliye Ticaret Mahkemesi, anonim şirket tarafından gerçek değer tespiti davasının açılmayacağına karar vermiştir. Kararda ayrıca tespit davasının ancak kanuni iktisap hallerinde, devralan tarafından açılacağı belirtilmiştir⁸³. Karar istinaf edilmiş olup İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Hukuk Dairesi, payın gerçek değer tespiti davasını ancak payı kanuni geçiş suretiyle kazanan kişinin açabileceğini ve bu sebeple şirketin bu davayı açmasının mümkün olmadığını belirterek istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir⁸⁴.

⁸¹ "... mahkemenin taraf sıfatına ilişkin davanın reddine dair gerekçesinde, zikredilen 493/5. madde hükmünü, 493/1. maddeye dayalı iradi devir ve buna bağlı onay istemi hallerinde dahi, kaçınma klotunun kullanılmasına yönelik öneriyi konu gerçek değer belirlenmesi için mahkemeye başvurma konusunda münhasıran devralanlara tanınmış bir hakkın varlığına işaret eden bir şekilde yorumlaması isabetli olmamıştır... Şu hale göre, iradi devir hallerinde, 493/1. maddede, şirketin onaydan kaçınma klotuna ilişkin önerisindeki gerçek pay değerinin belirlenmesi bakımından izlenecek hukuki sürece dair kanunda açık bir düzenleme olmaması nedeniyle, devreden bu yönde bir tespit davası açma hakkının var olduğunun kabul edilip edilmeyeceği hususunun, 493/5. maddedeki düzenlemeden bağımsız olarak tartışılması gerekir. Konu bu çerçevede ele alındığında, maddede böyle bir hakkın varlığının açıkça düzenlenmemiş olması nedeniyle devredene mahkemeye başvurma konusunda tanınmış bir hak bulunmadığı kabul edilecek olursa, bu durumda devredenin önünde iki seçenek kalacağı izahtan varestedir. Devreden ya önerilen tutarı kabul ile paylarını şirkete yahut gösterilen kişilere devredecek ya da öneriyi kabul etmeyerek payları uhdesinde tutacaktır. Bu yöndeki bir yaklaşımın, TTK'nın 490. maddesinde nama yazılı payların devrinde öngörülen ilkeyle bağdaştırılması mümkün görünmediği gibi bu yöndeki bir kabulün, menfaatler dengesine, devrin sınırlandırılmasına ilişkin olarak kanunun bütününe yansıyan eşit işlem yapılması ve hakkın kötüye kullanılmaması ve hakkaniyet ilkelerine de ters düşecek sonuçlar doğurması kaçınılmazdır. Kanun yapıcının bu yönde bir açık iradesinin yahut bilinçli unutkanlığının olduğu herhalde söylenemez. Nitekim, şirket paylarının bütünü devir hallerine ilişkin olarak, bu yöndeki onay istemlerinin reddine yahut kabul edilmiş sayılması halleri bakımından uygulanabilir 'torba' hükmü niteliğindeki 494/3. maddesinde de belirtildiği üzere, şirketin onay vermeyi reddetmiş olmasının haksızlığının ancak bir mahkeme hükmü ile belirlenebileceği gözetildiğinde, kanun yapıcının iradi devir hallerinde dahi, şirketin önerisinin temel unsurunu oluşturan payın gerçek değerinin tespiti bakımından devreden mahkemeye başvuruda bulunma hakkını örtülü biçimde kabul etmiş olduğu ortadadır. Şu halde, iradi devir hallerinde, onaydan kaçınma klotunda bulunan şirketin önerisinde belirtilen gerçek değer ne olduğunun yahut ne olabileceğinin belirlenmesi konusunda, HMK'nın 106. maddesi de gözetildiğinde, devreden davacının mahkemeye başvuruda bulunmaya yönelik bir hakkının varlığının ve korunmaya değer bir hukuksal yararının var olduğunun kabulüyle işin esasına girilmesi gerekirken, yanlışlı değerlendirme ve hatalı yoruma dayalı olarak davacının aktif husumet ehliyetinin bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine ilişkin ilk derece mahkemesi kararına vaki taraf vekillerinin istinaf başvurularının esastan reddedilmesi doğru olmamış, taraf vekillerinin temyiz istemlerinin kabulü ile Bölge Adliye Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermek gerekmiştir." Yargıtay, 11. HD, T. 22.06.2021, E. 2020/338, K. 2021/5306 (<https://www.lexpera.com.tr>, ET: 12.11.2023).

⁸² "Somut olaya dönüldüğünde, davacı taraf davalı anonim şirketteki bir kısım paylarını beher hisse bedeli 8 TL den olmak üzere dava dışı alıcılar...ya devretmiş ve davalı şirket ise bu hisseleri, beher hisse bedeli 1 TL den satın almayı teklif ederek davacının yaptığı devri reddetmiştir. Devreden davacı tarafından, iş bu davada, devre konu hisselerinin gerçek değerinin tespiti talep edilmektedir. Yukarıda yapılan açıklamalara göre, devreden de, TTK 493/5 maddesi gereğince payların gerçek değerinin tespitini isteyebileceği zira payların mülkiyeti TTK 494 maddesi uyarınca devreden davacıda olduğu gibi davacının, beher hisse bedeli 8 TL den yaptığı pay devrinin şirket tarafından reddedilerek, bu hisselerin gerçek değerinin beher hisse için 1 TL olduğu belirtilerek bir hisselerin 1 TL den olmak üzere satın alma teklifinin de devreden davacıya yapıldığı, buna göre, devreden davacının teklifi değerlendirerek kararını şirkete bildirmek durumunda olduğu nazara alındığında, davacının devre konu payların gerçek değerinin tespiti yönünden iş bu davada taraf sıfatı bulunmadığıdır. Bu durumda mahkemece işin esasına ilişkin yargılama yapılarak bir karar verilmesi gerekirken yanlışlı değerlendirme ve yazılı gerekçe davanın usulden reddine karar verilmesi doğru bulunmamıştır." İstanbul BAM, 43. HD, T. 12.11.2020, E. 2020/1551, K. 2020/295 (<https://www.lexpera.com.tr>, ET: 12.11.2023).

⁸³ "Somut olayda şirket ortağı davalının payını dava dışı 3. kişiye satım sözleşmesi ile devrettiği, devrin şirket pay defterine işlenmesi talebinin davacı şirket tarafından şirketin diğer ortağı adına satın alınması teklifiyle ret edildiği, bu durumda TTK 494/1. maddesi gereğince devrin geçersiz hale geldiği ve pay ve paya davayı hakkının devredene ait olmaya devam ettiği, bu aşamadan sonra şirketin geçersiz hale gelen devir iradesine dayalı olarak TTK 493. maddesine göre değer tespiti davası yolu ile payı kendisi veya 3. kişiye geçirmesinin hukuken mümkün bulunmadığı, somut olayda kanuni geçiş söz konusu olmadığından devralanın dahi böyle bir dava açmasının mümkün bulunmadığı, değer tespiti davasının ancak ve ancak kanuni iktisap hallerinde ve şirketin payı edinen kişiye payın gerçek değeri ile devralmayı önermesi halinde devralanın payın gerçek değerinin tespiti için dava açmasının mümkün bulunduğu, şirketin bu hususta dava açma yetkisinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır." Bakırköy 4. Asliye Ticaret Mahkemesi, T. 12.12.2019, E. 2019/948, K. 2019/1124 (<https://www.lexpera.com.tr>, ET: 12.11.2023).

⁸⁴ "TTK'nın 493/5. maddesinin de gerçek değer tespiti mahkemeden talep etme hakkı sadece nama yazılı payları kanunen edinmiş olana tanınmış bir hak olup diğer pay devri işlemlerinde taraflara mahkemeden payın gerçek değerinin tespitini talep etme imkanı tanınmamıştır. Davacı şirketin nama yazılı payların gerçek değerinin tespitini istemesine yasal olanak bulunmamaktadır. Bu nedenle davacının istinaf sebepleri yerinde değildir." İstanbul BAM, 13. HD, T. 02.07.2020, E. 2020/398, K. 2020/743 (<https://www.lexpera.com.tr>, ET: 12.11.2023).

D. Pay Sahibinin Satın Alma Önerisine Karşı Ret Hakkının Olup Olmadığı Sorunu

Anonim şirket, kaçış klozuna başvurarak pay sahibine satın alma teklifi götürdüğü takdirde pay sahibinin satın alma teklifini (öneriyi) reddedip reddedemeyeceği doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde; ret hakkının bulunmadığı sadece bedele itiraz edilebileceği⁸⁵, öneri ifadesinin kullanılmasının yanlış olduğu ve şirketin kaçış klozuna başvurarak yenilik doğurucu bir hak kullandığını belirterek pay sahibinin ret hakkı olmadığı⁸⁶, payların gerçek değer üzerinden satın alınması teklifinin kanuni alım veya önalım hakkı değil, gerçek anlamda bir öneri olup reddedilmesinin mümkün olduğu⁸⁷ yönünde görüşler bulunmaktadır.

Kanun koyucu, kaçış klozuna ilişkin düzenlemelerinde “öneri”⁸⁸ ifadesini kullanmayı tercih etmiştir. Gerekçeden de öneri ifadesi ile kurucu yenilik doğurucu bir hakkı anlatmak istediği gibi bir sonuç çıkmamaktadır. Keza buna ilişkin bir açıklamada dahi bulunulmamıştır. Bu sebeple lafzi yorum işletilerek iradi devirler açısından “öneri” ifadesinin gerçek anlamda kullanıldığı ve bu önerinin reddinin veya kabulünün mümkün olduğu kanaatindeyiz. Keza payın serbestçe devredilebilirliği ilkesi payı devretmeme hakkını da kapsamalıdır. Kanun koyucunun kaçış klozu ile yabancılaşmayı önlemek⁸⁹ istediği düşünüldüğünde de bu yorum isabetli olacaktır. Zira iradi devirlerde önerinin reddi ile mevcut pay sahibi bu sıfatını sürdürecektir ve anonim şirkette yabancılaşma olmayacaktır. Keza TTK m. 493/6’da devralanın bir ay içinde teklifi reddetmediği takdirde kabul ettiğinin varsayılacağı düzenlenmiştir⁹⁰. Bu madde de görüşümüzü destekler niteliktedir. Ancak payın kanuni olarak geçtiği hâller açısından kanun koyucunun “öneri” ifadesini kullanmasının hatalı olduğu ve yeni pay sahibinin (örneğin mirasçı) satın alma teklifini reddedemeyeceği kanaatindeyiz. Bizi bu düşünceye sevk eden ana sebep, iradi devir ile kanuni geçiş hâllerinin ayrı ayrı düzenlenmiş olmasıdır. Bu iki hâlin ayrı ayrı düzenlenmiş olması kanun koyucunun farklı sonuçların ortaya çıkmasını istediği yönünde değerlendirilmelidir. Kanun koyucunun yabancılaşmayı önleme amacı da düşünüldüğünde bu yorum isabetli olacaktır. Zira kanuni geçiş hâllerinde genellikle yeni pay sahibi, anonim şirketin pay sahipleri dışında birisi olmaktadır. Yeni pay sahibine ret hakkı tanındığı takdirde kanun koyucunun önlemek istediği yabancılaşma gerçekleşmiş olacaktır. Bu sebeple TTK m. 493/4’e göre pay sahipliği sıfatını kazanan kişiye karşı şirket teklifte bulunduğu takdirde bu kişinin ret hakkının bulunmadığı kabul edilmelidir⁹¹.

SONUÇ

Çalışmada ele alınan sorunlar hakkında doktrinde, farklı görüşler ileri sürülmektedir. Görüş birliğinin olmamasının ana sebebi, kanun koyucunun ihdas ettiği kanun hükümleri ile kanunun gerekçesinin örtüşmemesidir. Kanun metninde kullanılan kelimeler, kanun koyucunun amacını yansıtmamaktadır. Örneğin TTK m. 493/4’e bakıldığı takdirde kanuni geçiş hâllerinin sınırlı sayma suretiyle belirlendiği anlaşılmaktadır. Zira benzeri hâllerin de hükmün kapsamına gireceğinin anlaşılmasını sağlayan bir ifade bulunmamaktadır. Ancak gerekçede, hükümde sayılan hâllerin sınırlı sayma suretiyle belirlenmediği ifade edilmektedir. Benzer şekilde kaçış klozuna ilişkin düzenleme esas sözleşmeyle sınırlandırma yan başlığı altında düzenlenmiştir. Ancak TTK m. 493/1’e bakıldığı takdirde esas sözleşmede

⁸⁵ KARASU, s. 137.

⁸⁶ ERDEM, Ercüment: “Nama Yazılı Hisse Senetlerine İlişkin Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Yeni TTK’nın Çözüm Önerileri”, *XXV. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2012, s. 121-122.

⁸⁷ UZEL, s. 322-324; AKIN, s. 75-76; SEVİ, s. 297; ÇALIK, s. 55; YÜKSEL, s. 196. Satın alma teklifinin öneri niteliğinde olduğu yönünde bkz. BAKIR, s. 120.

⁸⁸ TTK m. 493/1’de “önererek” ve TTK m. 493/4’te “önerdiği” ifadelerine yer verilmiştir.

⁸⁹ TTK m. 493 gerekçesi.

⁹⁰ TTK m. 493/6: “Devralan, gerçek değeri öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde bu fiyatı reddetmezse, şirketin devralma önerisini kabul etmiş sayılır.”

⁹¹ Aynı yönde bkz. AKIN, s. 76. Aksi yönde bkz. YÜKSEL, s. 196; BAKIR, s. 123. Teklifi ret hakkının olmadığı yöndeki yorumun Anayasa m. 13’teki ölçülülük ilkesine aykırı olduğu ve kanuni geçiş ile pay sahibi olan kişinin şirketin teklifini reddettiği takdirde pay defterine oy hakkından yoksun pay sahibi olarak kaydedilmesi gerektiği yönünde bkz. BOZKURT, *Bağlam*, s. 247-250.

öngörülme şartının sadece önemli sebep açısından arandığı, kaçış klozunu kapsamadığı yorumu yapılabilmektedir.

Hüküm ile gerekçenin uyuşmadığı örnekler olduğu gibi gerekçenin hiçbir açıklama getirmediği hükümler de bulunmaktadır. TTK m. 493/5 açısından durum böyledir. Ayrıca bu hükümde devralan ifadesi kullanılmak suretiyle payın gerçek değerinin tespiti davasını açacak kişiler, anlam verilemeyecek şekilde sınırlandırılmıştır. Burada kanun metninin İsviçre'den hatalarıyla birlikte alınması etkili olmuştur. Netice itibarıyla kaçış klozuna ilişkin kanun hükümleri, özensiz ve kanun koyucunun ulaşmak istediği amaca aykırı olarak düzenlenmiştir.

Çalışmada yapılan değerlendirmeler neticesinde; iradi devirler açısından kaçış klozunun kanuni bir teklifte öncelik hakkı olduğu, pay devirleri esas sözleşmede anonim şirketin onayına tabi tutulması hâlinde kaçış klozuna başvurulabileceği, kanuni geçiş hâllerinin kanunda sayılanlarla sınırlı olduğu, gerçek değer tespiti davasını ilgili pay sahibinin (iradi devirde devretmek isteyen, kanuni geçiş hâllerinde ise yeni pay sahibinin) açabileceği ve satın alma teklifinin iradi devirlerde reddedilebileceği ancak kanunda sayılan kanuni geçiş hâllerinde ise bu teklifin reddedilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- AKIN, Murat Yusuf: *Anonim Ortaklıkta Bağlı Nama Yazılı Hisseler*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.
- AKSOY, Sema: *Anonim Şirketlerde Pay ve Payın Devri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.
- ARKAN, Sabih: *Ticari İşletme Hukuku*, 24. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2018.
- ATA, Özlem: “Borsaya Kote Edilmiş Nama Yazılı Payların Devri”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, Cilt 16, Sayı 2, s. 1-29.
- BAHTİYAR, Mehmet: *Ortaklıklar Hukuku*, 13. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- BAKIR, İpek Nur: *Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu Uyarınca Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Esas Sözleşme ile Sınırlandırılması*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- BİLGİLİ, Fatih / DEMİRKAPI, Ertan: *Şirketler Hukuku*, 9. Baskı, Dora Yayınları, Bursa, 2013.
- BOZKURT, Tamer: “Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Resmi Bir Makamın İznine Bağlanması ve Bu İznin Hukuki Niteliği Sorunu”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017, Cilt 16, Prof. Dr. iur. Merih Kemal OMAĞ’a Armağan Cilt 1, s. 421-452.
- BOZKURT, Tamer: *Anonim Şirketlerde Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam)*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016 (Bağlam).
- CENKÇİ, Esra: “TTK m. 493/1 Bağlamında Güncel Bir Sorun: Kaçış Klozunun Uygulanmasında Esas Sözleşme Dayanak”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2020, Cilt 36, Sayı 2, s. 85-118.
- ÇALIK, Zeynep: *Anonim Şirketlerin TTK m. 493 Uyarınca Satın Alma Önerisinde Bulunma Hakkı (Kaçış Klozu)*, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2020.
- DEYNEKLİ, Hande Gizem: *Anonim Ortaklıklarda Pay Devrine İlişkin Kanuni Sınırlamalar*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.
- DURAL, Mustafa / SARI, Suat: *Türk Özel Hukuku Cilt I*, 11. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016.
- ERDEM, Ercüment: “Nama Yazılı Hisse Senetlerine İlişkin Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Yeni TTK’nın Çözüm Önerileri”, *XXV. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2012, s. 97-127.
- İNCESU, Elif Bilge: “Anonim Şirketlerde Payın Devri ve Bağlam”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 2019, Cilt 93, Sayı 6, s. 124-138.
- KARASU, Rauf: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Nama Yazılı Payların Devrinin Sınırlandırılması”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2008, Cilt 12, Sayı 1, s. 127-148.
- KENDİGELEN, Abuzer: *Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*, 3. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- KİRKİT, Ecem: “Anonim Şirketlerde Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri Üzerinde Rehin Hakkının Kurulması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2022, Cilt 71, Sayı 4, s. 1481-1507.
- NARBAY, Şafak: “6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Ortaklıkta Pay ve Pay Senetlerinin Devri”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2012, Cilt 16, Sayı 3-4, s. 201-251.
- POROY, Reha / TEKİNALP, Ünal / ÇAMOĞLU, Ersin: *Ortaklıklar Hukuku II*, 14. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019.
- PULAŞLI, Hasan: *Şirketler Hukuku Şerhi Cilt II*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.
- SEVİ, Ali Murat: *Anonim Ortaklıkta Payın Devri*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- ŞENER, Oruç Hami: *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- TAŞDELEN, Nihat: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Anonim Ortaklık Pay Devrine Getirdiği Sınırlamalar”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2014, Cilt 16, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan Özel Sayısı, s. 3351-3387.
- TENGİZ, Nazlı: “Anonim Ortaklıkta Pay Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam)”, *Legal Hukuk Dergisi*, 2018, Cilt 16, Sayı 185, s. 2383-2422.

- UÇAR, Sercan: *Anonim Şirket Paylarının Devrinde Önalım ve Öncelik Hakları*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- UZEL, Necdet: *Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- ÜNLÜTEPE, Mustafa: *Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- YILDIZ, Şükrü: "Bağlı Nama Yazılı Payların TTK m. 418 f. 4'de Yazılı Sebeplerle Kazanılmasında Yönetim Kurulu Üyeleri ile Pay Sahiplerine Tanınan Gerçek Değerden Satın Alma Hakkı", *Makalelerim*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 601-633.
- YÜKSEL, Sinan H.: "Borsaya Kote Edilmemiş Bağlı Nama Yazılı Payların Devrinde Şirketin Alım Önerisinde Bulunarak Onay İstemini Reddetme Hakkı (Kaçış Klozu)", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, Sayı 2, s. 159-217.